

ALOHIDA TA'LIM EXTIYOJLARI BO'LGAN BOLALAR BILAN ISHLASH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10119509>

Xalmiratova Muhabbatxon Nu'monovna

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti. Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim fakulteti oligofrenopedagogika kafedrasida kechki 201-guruh talabasi

Telefon +998994602090

Muhabbathalmiratova@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada alohida ta'lim extiyojlari bo'lgan bolalar bilan ishlash, o'qitish jarayonini amalga oshirishni o'z ichiga o'quvchilarning qobiliyatlariga mos keladigan materiallardan foydalanishni ta'minlash, Ixtisoslashgan xodimlar o'qituvchilarning vazifalarni tushuntirish uchun foydalanadigan til va lug'at bilan bog'liqligi haqida ma'lumotlar berilgan.

kalit so'zlar

korrektsiyalash, Inklyuziv, strategiya, pragmatik.

Abstract

The article deals with working with children with special educational needs, including the implementation of the teaching process, ensuring the supply of materials suitable for the students' means, the specialized staff helped with the training sessions. language and vocabulary. Information about the connection with the horse is given.

key words

correction, inclusive, strategy, pragmatic.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы работы с детьми с особыми образовательными потребностями, в том числе реализация учебного процесса, обеспечение материалами, подходящими по средствам учащихся, помощь специализированным персоналом в занятиях по тренировке языка и лексики. Дана информация о связи с лошадью.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

коррекция, инклюзивность, стратегия, прагматика.

KIRISH.

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari ta'lim-tarbiya berish, korrektsiyalash va davolash-sog'lomlashtirish muassasalari hisoblanadi hamda alohida ta'lim

ehtiyojlari bo'lgan bolalarning umumiy o'rta ta'lim olishda va ularni bilish imkoniyatlariga muvofiq tarbiyalashda, ularning jamiyatga moslashuvi va integratsiyalashuvida ko'maklashish, shuningdek, ijtimoiy yordamga muhtoj oilalarga farzandlarini tarbiyalash va ularga ta'lim berishda yordam ko'rsatish maqsadida tashkil etiladi.

Ushbu maktablarni tashkil etish tegishli hududda oxirgi 5 yilda 3 yoshdan 16 yoshgacha bolalar o'rtasida tegishli kasalliklarning ko'payganligini ko'rsatadigan sog'liqni saqlash organlarining rasmiy statistika ma'lumotlari bilan asoslanishi kerak.

ADABIYOTLAR VA METADOLOGIYA.

Respublikamizda imkoniyati cheklangan bolalarga mo'ljallangan ixtisoslashtirilgan 86 ta maktabda 22 mingdan ortiq, sanatoriy turdagi maktab-internatlarda 6 mingdan ortiq o'quvchi, uy sharoitida esa 13 mingdan ortiq o'quvchi ta'lim oladi. Hozirda O'zbekistonda 3 mingdan ortiq umumiy o'rta ta'lim maktablarida 13 ming nafarga yaqin o'quvchilar inklyuziv ta'lim bilan qamrab olingan. 2025-yilgacha 40% imkoniyati cheklangan bolalar inklyuziv ta'limga jalb etilishi rejalashtirilmoqda.

Inklyuziv ta'lim hamma bolalarning bir xil maktab va bir xil sinfxonada – bir xil sharoitda ta'lim olishini anglatadi. Ya'ni imkoniyati cheklangan bola sog'lom bolalar bilan bir xil e'tiborda o'qiy olishi kerak. O'zbekistonda oilaviy sharoitidan qat'i nazar, barcha bolalar davlat umum ta'lim maktablariga qatnaydi. Bu davlat tomonidan kafolatlangan.

"Inklyuziv ta'lim" atamasi inglizcha „inclusif“ so'zidan kelib chiqqan bo'lib, „o'z ichiga oladi“ deb tarjima qilinadi va maxsus ehtiyojlari bo'lgan va shartli ravishda sog'lom, ya'ni sog'ligi cheklanmagan odamlarning birgalikdagi ta'limini anglatadi. Inklyuziv ta'lim – davlat siyosati bo'lib, nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni bartaraf etish, maxsus ta'limga muhtoj bolalar, (ayrim sabablarga ko'ra nogiron bo'lgan) o'smirlar rivojlanishda uchraydigan nuqsonlar yoki iqtisodiy qiyinchiliklardan qat'iy nazar ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan umumta'lim jarayoniga qo'shishni ifodalovchi ta'lim tizimidir.

Maxsus ta'lim ehtiyojlari bilan o'quvchilarni o'qitish murakkab vazifa. Bu o'qitish jarayonini amalga oshirishni o'z ichiga o'quvchilarning qobiliyatlariga mos keladigan materiallardan foydalanishni ta'minlash oladi va har bir shaxsning ta'lim ehtiyojlariga bog'liq bo'ladi. Bu o'quv rejasini o'zgartirish deb ataladi.

NATIJA VA MUHOKAMA.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni o'qitishning asosiy yondashuvi eng individuallashtirilgan ta'lim sxemasini yaratishdir. Individuallashtirilgan ta'lim

dasturini yaratish strategiyasi o'qituvchilar orasida keng qo'llaniladi va o'quvchilar uchun aniq va erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni ta'minlaydi.

Bailey va Weingarten ta'kidlashicha, "tegishli maxsus maqsadlarini ishlab chiqish nogiron o'quvchilarga o'z sharoitlaridan kelib chiqqan holda tegishli taraqqiyotga erishish uchun muhim qadamdir". Nogironligi bo'lgan o'quvchi uchun maqbul dars jarayonini yaratish uchun o'qituvchi o'rganish vaqti, talabaning baholash shartlari, vazifalarni bajarish muddati, maqsadli xatti-harakatlar va qo'llab-quvvatlash zarurati kabi omillarni hisobga olishi kerak. Taraqqiyot o'lchovlarini kiritish va uni mavjud chastota bilan kuzatish ham muhimdir. Sinfda maxsus maqsadlari o'xshash bo'lgan o'quvchilar, agar kerak bo'lsa, o'z faoliyatlarini baham ko'rishlari mumkin.

Maxsus ehtiyojli o'quvchilarni o'qitishga asoslangan o'quv dasturi o'zgartirilishi va o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olishi kerak. Mavzular tuzilishi talaba ehtiyojlariga yo'naltirilgan va moslashuvchan bo'lishi kerak. O'qituvchilarning bunday o'quv dasturi ustida ishlash strategiyasi dasturni o'quvchilarning xulq-atvor xususiyatlariga moslashtirishdir. O'quvchilarning faolligini oshirish, ularni sinfdoshlari bilan hamkorlik qilishga o'rgatish va ularga yangi bilimlarni samarali berish uchun ularni hisobga olish kerak. Misol uchun, mavzuli o'quv dasturi turli o'quvchilarga ularning eng kuchli fazilatlariga ko'ra beriladigan turli loyihalarni o'z ichiga olishi mumkin. Har bir o'quvchi mavzuni eng to'g'ri tushunadi va sinfdagi muhit yanada qiziqarli bo'ladi.

Ehtiyotkorlik bilan tanlangan va qo'llaniladigan o'qitish usullari imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Ta'lim strategiyalari o'qitishning muhim qismidir; shuning uchun ularni amalga oshirishda alohida e'tibor berilishi kerak. Maxsus ehtiyoj bo'lgan o'quvchilar to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalarga muhtoj bo'lib, uning jihozi sinfnig vaqt va makonini pragmatik tarzda tashkil qiladi. Bunday ko'rsatmalar ketma-ket bo'lib, o'qituvchi tomonidan qat'iy nazorat qilinadi va odatda ma'ruza o'qish, namoyish qilish va guruh loyihalarini tuzish kabi asosiy ta'lim turlarini o'z ichiga oladi. To'g'ridan-to'g'ri o'qitish usullari o'qituvchining sinf doirasida imkon qadar ko'proq bilim berishga tayyorligiga asoslanadi.

Ko'rsatmalar berishning boshqa o'qitish usuli - bu umumiy ta'lim rejasini talab qiladigan o'quvchilarga individual yordam berish bilan birlashtirish. O'qituvchi har bir fan bo'yicha baholash tizimiga ega bo'lishi kerak va ba'zi o'quvchilar o'rtacha ko'rsatkichdan pastroq bo'lganda, ularga yangi to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalar berish foydali bo'ladi. Ular tabaqalashtirilgan topshiriqlarga yoki muayyan turdagi baholashlarga ega bo'lishi mumkin. O'qituvchilar, shuningdek, butun sinfga

fanlarning asoslarini berishlari mumkin, so'ngra o'rganilgan narsalarning tomonlarini batafsil ko'rib chiqish uchun sinfni ajratishlari mumkin.

Ko'rsatmalarni farqlash strategiyasi nogiron o'quvchilar uchun qo'llaniladi. Muayyan yo'nalishni to'rtta usulda farqlash mumkin: moslashuvchan guruhlash moslamasi, o'quvchilar uchun bir nechta vaqt chegaralarini belgilash, maxsus xodimlardan foydalanish yoki muayyan ehtiyojlar uchun yo'riqnomani o'zgartirish. Moslashuvchan guruhlashdan foydalangan holda, sinfdoshlar boshqasida zaif rivojlangan ko'nikmalarga yordam berganda, ularni ajratish mumkin. Vaqt chegaralari o'quvchilar yoki guruhlarning imkoniyatlarini hisobga olgan holda boshqacha belgilanishi mumkin. Ixtisoslashgan xodimlar o'qituvchilarning vazifalarni tushuntirish uchun foydalanadigan til va lug'at bilan bog'liq bo'lib, uni yaxshiroq tushunish uchun bir necha usulda berish mumkin. Ko'rsatmalar turli xil vazifalarni kengaytirish yoki sinf sozlamalarini o'zgartirish orqali o'zgartirilishi kerak bo'lishi mumkin. Nogiron o'quvchilar uchun ta'lim strategiyasi ustida ishlashda e'tiborga olish kerak bo'lgan hal qiluvchi omil - moslashuvchanlik. Reja, agar u o'quvchilarning maxsus maqsadlarini o'z ichiga olsa va kerak bo'lganda yangilanishi mumkin bo'lsa foydali bo'ladi.

Nogironligi bo'lgan o'quvchilarning yutuqlari ular uchun tanlangan ta'lim usullarining samaradorligini baholash uchun doimiy ravishda kuzatilishi kerak. O'qituvchi strategiyaning zaif tomonlari va afzalliklarini aniqlash uchun o'quvchilarning fikr-mulohazalarini izlashi kerak. Maxsus ehtiyoji bo'lgan o'quvchilar uchun qulay bo'lgan ushbu ma'lumotni olish usuli birinchi navbatda ularga fikr bildirishdir. O'quvchilarga zudlik bilan fikr-mulohazalarni taqdim etuvchi o'qituvchi ularga o'rgatilgan va o'rgangan narsalar o'rtasida yaxshiroq aloqa o'rnatishga yordam beradi. Bundan tashqari, bu ishonchni mustahkamlaydi va o'quvchilarni halol fikr bildirishga va o'qituvchi bilan o'z tajribalarini baham ko'rishga olib keladi.

XULOSA.

Nogironlar uchun ta'lim bilan shug'ullanadigan o'qituvchilar bunday o'quvchilar bilan ishlash strategiyasini takomillashtirish uchun doimiy ravishda ilmiy va tibbiy tadqiqotlardan yangi ma'lumotlarni izlashlari kerak. O'qitish amaliyotining ko'lami kengroq bo'lsa, o'qituvchilar muayyan nogironligi bo'lgan o'quvchilarning xatti-harakatlari va asosiy ehtiyojlarini aniqlashlari mumkin. Bu jihatlar o'qituvchining bilimlarni yuqori saviyada berishga tayyorligi bilan birgalikda ta'limni samarali va barcha o'quvchilar uchun qulay qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. ChalkyPapers. (2023, October 10). Students With Disabilities: Strategies and Teaching Methods. Retrieved from <https://chalkypapers.com/students-with-disabilities-strategies-and-teaching-methods/>
2. Qodirova, F., Ibadullayeva, S. N. (2021). Ta'limda tolerantlikka erishish kelajak o'qituvchisini inklyuziv ta'limga tayyorlashga erishish sharti sifatida. Zamonaviy maktabda va jamiyat aloqadorli, 1(1), 61-65.
3. Ibadullayeva, S. N., Jurayeva, Z. (2021). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda korreksion mashg'ulotlarning ahamiyati. Inklyuziv ta'limning dolzarb masalalari, 1(1), 35-70.
4. Sh.N.Ibadullayeva magistrlik dissertasiya " Ta'lim klasteri asosida inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishning samarali omillarini aniqlash"2022 y.